УДК 159.922.6

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-956-967](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-956-967)

Сватенкова Тетяна Іванівна кандидат психологічних наук, доцент, докторантка Прикарпатського Національного університету імені Василя Стефаника, вул. Графська 4а, м. Ніжин, 16600, тел.: (067) 339-45-47, <https://orcid.org/0000-0002-4921-9033>

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДЛІТКІВ У ПЕРІОД КАРАНТИНУ

Анотація. Соціально-психологічна ситуація в Україні перетерпіла суттєві зміни. Світова пандемія, жорсткі карантинні заходи, недостатнє інформування суспільства, стигматизація суспільної думки, високі ризики для здоров'я населення – все це створило нову психосоціальну реальність існування населення.

Соціальна працівниця Анна Вільден (Anna Wilden), яка працює в дитячому будинку і надає допомогу сім'ям, висловлює своє занепокоєння ситуацією. Вона опікується родинами, які звернулися по допомогу до відомства з захисту прав неповнолітніх дітей.

На тлі пандемії COVID розвинулася безпрецедентна криза, яка торкнулася не лише охорони здоров'я, а й усіх сфер суспільного життя, і особливо відчутно — в країнах, що розвиваються. Профілактичні заходи для уникнення зараження вірусом — соціальне дистанціювання та ізоляція, чинять значний вплив на суспільство [1]. Такі умови потребують психологічної, соціальної та нейробіологічної адаптації, адже психіка дітей і підлітків зазнає серйозних випробувань. Значна частка осіб мала несприятливі переживання: 66,7 % підлітків зазнали принаймні однієї психологічної травми та близько 50 % — більш ніж -однієї. Найчастіше йшлося про хвороби батьків (24 %), фінансові труднощі (22 %), сімейні негаразди (18 %) та вживання батьками алкоголю (17 %) [2]. Під час пандемії ці проблеми набувають ще більшого масштабу.

«Беручи до уваги загальнонаціональні режими ізоляції й обмеження свободи пересування у зв'язку з пандемією, це був довгий рік для всіх нас, особливо для дітей, — заявила Виконавча директорка ЮНІСЕФ Генрієтта Фор. — Коли день за днем ви віддалені від своїх друзів і близьких і, можливо, перебуваєте вдома наодинці з тим, хто здійснює над вами насильство, наслідки можуть бути серйозними. Багато дітей відчувають самотність, тривогу, занепокоєння і страх за своє майбутнє. Ми повинні вийти з цієї пандемії, вдосконаливши підхід до охорони психічного здоров'я дітей і підлітків, і для цього потрібно приділити цій проблемі належну увагу» [3].

У статті розкрито особливості психосоціальної ситуації розвитку підлітків в умовах пандемічної кризи і обґрунтовано гостру необхідність вивчення її

впливу на сфери життєдіяльності особистості на даному віковому етапі: емоційну, мотиваційну, поведінкову, міжособистісне спілкування, фізичний стан. Відмічено зниження мотивації до навчальної діяльності, зменшення контактів з оточенням, інфантильність поведінки, що свідчить про поширення депресивних та кризових станів серед підлітків. Визначено сутність психологічного потенціалу підлітка. Охарактеризовано мотиваційний потенціал підлітків у навчальній діяльності як базовий у структурі психологічного потенціалу особистості, діагностовано мотиваційний та емоційний профілі особистості підлітка. Доведено залежність розвитку мотиваційного потенціалу підлітків у навчальній діяльності від особливостей психосоціальної ситуації, пов'язаної з карантинними заходами.

Ключові слова: психологічний потенціал, мотиваційна сфера, емоційна сфера, поведінкова сфера, міжособистісне спілкування, фізичний стан.

Svatenkova Tetyana Ivanivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Doctoral Student, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 16600, Nizhyn, Graftska St., 4a, tel.: (067) 339-45-47, <https://orcid.org/0000-0002-4921-9033>

PSYCHOLOGICAL POTENTIAL OF ADOLESCENTS IN QUARANTINE

Abstract. The socio-psychological situation in Ukraine has undergone significant changes. The global pandemic, harsh quarantine measures, lack of public information, stigmatization of public opinion, high risks to public health - all this has created a new psychosocial reality of the population.

Social worker Anna Wilden, who works in an orphanage and provides assistance to families, is concerned about the situation. She takes care of families who have sought help from the Minors' Rights Protection Office.

Against the backdrop of the COVID pandemic, an unprecedented crisis has developed, affecting not only health care but all spheres of public life, and especially in developing countries. Preventive measures to avoid infection with the virus - social distancing and isolation, have a significant impact on society [1]. Such conditions require psychological, social and neurobiological adaptation, because the psyche of children and adolescents is undergoing serious tests. A significant proportion of people had adverse experiences: 66.7% of adolescents suffered at least one psychological trauma and about 50% - more than one. The most common were parental illness (24%), financial difficulties (22%), family problems (18%) and alcohol use by parents (17%) [2]. During a pandemic, these problems become even greater.

"Given the nationwide isolation regimes and restrictions on freedom of movement in the wake of the pandemic, it has been a long year for all of us, especially for children," said UNICEF Executive Director Henrietta Faure. - When you are separated from your friends and relatives day after day and may be at home

alone with someone who is abusing you, the consequences can be serious. Many children experience loneliness, anxiety, worry and fear for their future. We need to get out of this pandemic by improving the mental health of children and adolescents, and we need to pay due attention to this issue” [3].

The article reveals the peculiarities of the psychosocial situation of adolescents in a pandemic crisis and substantiates the urgent need to study its impact on the sphere of life of the individual at this age: emotional, motivational, behavioral, interpersonal communication, physical condition. There was a decrease in motivation to study, reduced contact with others, infantile behavior, which indicates the spread of depressive and crisis states among adolescents. The essence of the psychological potential of the adolescent is determined. The motivational potential of adolescents in educational activities as basic in the structure of the psychological potential of the individual is characterized, the motivational and emotional profiles of the adolescent's personality are diagnosed. The dependence of the development of motivational potential of adolescents in educational activities on the peculiarities of the psychosocial situation associated with quarantine measures has been proved.

Keywords: psychological potential, motivational sphere, emotional sphere, behavioral sphere, interpersonal communication, physical condition.

Постановка проблеми. Зараковський Г. запропонував концепцію «психологічного потенціалу». Автор визначає психологічний потенціал індивіда, як систему психологічних властивостей особистості, що зумовлює можливість успішної життєдіяльності індивіда в різних сферах життя. Властивостями особистості, з яких формується психологічний потенціал, є: загальна активність, мотиваційна установка на досягнення; спрямованість; здібності; регуляторні якості [4].

Психологічний потенціал – це постійно діючий процес, що спрямовується на становлення мотиваційно – ціннісної сфери в різних видах діяльності дітей: предметно-ігровій, сюжетно-рольовій, учбово-пізнавальній, профорієнтаційно-навчальній тощо.

На нашу думку, потенціал особистості не обмежується ресурсами людини, що перебувають у латентному стані, а є більш широким утворенням. Л.С. Виготський вказує, що «все внутрішнє у вищих формах було зовнішнім» і власне «кожна вища психічна функція проходить через зовнішню стадію розвитку, тому що функція є першочергово соціальною». При цьому основою успішності засвоєння зовнішніх форм поведінки є власна активність індивіда та необхідність практичного застосування набутої функції у життєдіяльності [5].

Таким чином, розкриття потенціалу особистості залежить від активності особистості (самореалізації потенційних ресурсів та можливостей) та соціального оточення, яке може підтримати, а може відторгнути конкретну активність людини, забезпечити можливості для практичної реалізації потенціалу або не забезпечити. Більшість авторів погоджуються з тим, що розкриття потенціалу особистості актуалізується в ситуації саморозвитку –

свідомого, активного, ціннісно обумовленого процесу реалізації власних ресурсів. Потенціал особистості можна вважати «латентною основою», яка реалізується в процесі життєдіяльності людини при наявності внутрішнього спрямування та сприятливої ситуації розвитку.

Ми звикли вважати, що підлітки мають високу лабільність поведінки, швидкість нервових процесів та постійне спілкування допомагають їм швидко адаптуватися до нових умов середовища. Вони мають високий психологічний потенціал порівняно із дорослими людьми. Але ситуація з пандемією і численні дослідження показали, що питання потенціалу дитини не достатньо розкрито, багато дітей важко переживали карантинні обмеження та дистанційне навчання.

Під час пандемії дітей вважають потенційними носіями вірусу, а для батьків вони часто є причиною для роботи з дому. Однак діти психологічно найбільше страждають від карантину, адже їхнє життя повністю змінилося. Психічне навантаження для усіх членів родини є надзвичайно високим, але насамперед - для дітей. Усі ці та багато інших факторів створили для дітей небезпечну ситуацію суспільної психосоціальної депривації, де під загрозою знаходиться психічне здоров'я, соціальна адаптація, розвиток та реалізація психологічного потенціалу особистості дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні бракує досліджень щодо впливу пандемії на психічний стан, мотивацію та психологічний потенціал дітей та підлітків. Тривалий карантин, страх перед інфікуванням, розчарування та нудьга, брак контактів з однолітками та вчителями, недостатній особистий простір удома та втрата близьких людей спричиняють серйозні психологічні наслідки для дітей та підлітків [6]. G. Sprang and M. Silman [7] порівнювали симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у батьків і дітей, які перебувають на карантині, та групи контролю, які не зазнали таких обмежень. Показники посттравматичного стресу у дітей, які перебували на карантині, були у чотири рази вищими, ніж у групі порівняння. У представників першої групи симптоми ПТСР виникали частіше (28 проти 17 %). Карантинні заходи під час пандемії призвели до високого рівня безробіття та браку коштів, особливо для самозайнятих працівників. Тривалий період карантину та накладення обмежень на свободу дій є чинниками ризику серйозного психологічного впливу [6]. Сім'ї зазнали раптових і значних змін під час пандемії. Тривале перебування в ізоляції та безробіття підвищують ризик збільшення споживання батьками алкоголю та інших психоактивних речовин, жорстокого поводження з партнерами та дітьми, сімейних суперечок і сексуального насильства [7].

Мета статті – охарактеризувати специфіку прояву психологічного потенціалу підлітка через дослідження основних сфер особистісного розвитку у період пандемічної ситуації у країні.

Виклад основного матеріалу. Якщо поглянути на потенціал підлітка крізь призму загальної пандемічної кризи у державі і додати результати пілотажного дослідження учбової мотивації, емоційних, поведінкових та інших змін, можна

дійти до висновку, що психологічний потенціал дитини перебуває у тісній залежності від соціальної ситуації розвитку дитини. Обмеження спілкування та безпосередньої взаємодії підлітка з оточенням не дають можливості повністю реалізувати провідну діяльність особистості у даному віці – спілкування – і деструктивно впливають на усі сфери життя і розвитку особистості підлітка.

Очевидно, що такий стан проблеми і тотальність її прояву вплинув на усі сфери життєдіяльності дитини. Анонімне добровільне опитування серед вчителів старших класів, проведене у 10 школах різних регіонів України (Прикарпаття, Центральний, Східний та Північний) виявило зниження активності учнів (14-17 років) на 40% (присутність на заняттях, готовність вчитися і приймати участь в освітніх заходах), суттєво знизилася успішність (на 35%) за період дистанційного навчання.

Анонімне опитування батьків учнів показало, що під час карантину у дітей збільшилось відчуття внутрішньої тривоги, страху (360 опитуваних). Опитування проводилося у формі анкети з питаннями змішаного типу. Питання висвітлювали наступні сфери життя дитини: емоційний сфера, мотиваційна сфера, міжособистісне спілкування, поведінкова сфера, фізичний стан. Із отриманих відповідей ми сформуваємо групи понять, які характеризують кожен сферу через прояв протилежних характеристик даної сфери:

Емоційна сфера

Агресія – Доброзичливість

Тривога – Спокій

Відчуття страху – Безпеки

Пригніченість – Піднесення

Мотиваційна сфера

Прогрес – Регрес

Інтерес – Байдужість

Досягнення успіху – Уникнення невдач

Загальна навчальна активність – Вибірковість

Міжособистісне спілкування

Дистанційне (переважно) – Особистісне

Активність – Пасивність

Поведінкова сфера

Покращення сімейних стосунків – Погіршення

Самостійність – Інфантильність, залежність

Розвиток особистості – Стагнація

Фізичний стан

Покращення – Погіршення – Без змін

Отримані дані щодо характеристик вищезазначених сфер життєдіяльності підлітків ми узагальнили у таблицях і діаграмах.

Загальна кількість опитаних – 360 підлітків у віці 14-17 років.

У першому ряді таблиці – кількість дітей, у яких переважає даний показник.

Другий ряд – процентне співвідношення вияву характеристик даної сфери. Проаналізуємо їх більш детально.

Емоційна сфера

Таблиця 1.

Характеристики емоційної сфери підлітків

	Тривога	Спокій	Агресія	Доброзичливість	Страх	Безпека	Пригніченість	Піднесення
Σ	300	60	210	150	320	40	185	175
%	84	16	58	42	89	11	52	48

Результати опитування батьків свідчать, що у емоційній сфері підлітків превалюють відчуття страху (у 89% респондентів), тривоги (у 84%), агресії (58%), пригніченості (52%). Більш наочно ми відобразили це у діаграмі 1. Емоційна сфера підлітків.

Діаграма 1. Емоційна сфера підлітків

Мотиваційна сфера

Таблиця 2.

Характеристики мотиваційної сфери підлітків

	Прогрес	Регрес	Інтерес	Байдужість	Досягнення успіху	Уникнення невдач	Загальна активність	Вибірковість
Σ	103	257	115	245	110	250	130	230
%	29	71	32	68	31	69	36	64

Для аналізу мотиваційної сфери підлітків вважаємо за потрібне уточнити

зміст визначених характеристик даної сфери. Мотиви є рушійною силою успішності у здійсненні особистістю будь-якої діяльності, у тому числі і навчальної. Прогрес у мотиваційній сфері своїх дітей батьки вбачають у підвищенні балів по навчальним предметам, активне бажання оволодіти новими знаннями і навичками, читання книг і перегляд розвиваючих відео. Регрес, навпаки, показує зниження балів по навчальним предметам, небажання читати, вчитися і пізнавати щось нове. Поняття інтересу виражає зацікавленість темами учбових завдань, спілкування на освітню тематику, визначеність із професією і напрямом подальшого навчання. Байдужість вказує до втрати інтересу до навчання, власного розвитку і невизначеність у майбутньому. Мотивація досягнення успіху вказує на активне оволодіння дитиною знаннями і активні дії щодо досягнення високих результатів у навчанні. Уникнення невдач, навпаки, свідчить про апатію до власної успішності у навчальній діяльності, дії, спрямовані на отримання «позитивного» балу. Загальна активність означає однаково старання ставлення до виконання усіх домашніх завдань, а вибірковість – тільки до певних предметів. Отримані дані вказують на значну перевагу у підлітків регресу у навчанні у порівнянні з прогресом (71% проти 29), байдужості у порівнянні з інтересом (68% проти 32%), уникнення невдач у порівнянні з досягненням успіху (69% проти 31%). Більш наочно ми відобразили це у діаграмі 2. Мотиваційна сфера підлітків

Діаграма 2. Мотиваційна сфера підлітків

Поведінкова сфера

Таблиця 3.

Характеристики поведінкової сфери підлітків

	Покращення стосунків	Погіршення стосунків	Самостійність	Інфантильність	Розвиток	Стагнація
Σ	197	163	162	198	80	180
%	55	45	45	55	22	78

У поведінковій сфері у період карантину батьки надають перевагу якості

стосунків у сім'ї. Саме тому першою характеристикою покращення стосунків у сім'ї є збільшення кількості різних видів спільної діяльності батьків і дітей, підвищення розуміння, покращення якості спілкування, тощо. Це зазначає 55% респондентів. Погіршення означає відсторонення, відчуження дитини від батьків, замкненість і часті сварки (45%). Поняття самостійності означає самостійне виконання учбових завдань і домашніх обов'язків, інфантильність – залежність від батьківського контролю та допомоги як у навчанні, так і у повсякденних справах (45% і 55% відповідно). Розвиток вказує на активні дії щодо розвитку власної особистості: читання книг, оволодіння новими навичками, спорт, хобі та ін. Стагнація вказує на наявність прокрастинації та лінощів у дитини, небажання розвиватися, задоволення тим, що є, відсутність життєвих перспектив і дієвої спрямованості на їх досягнення. Дані, отримані щодо цих характеристик, засвідчують значне превалювання стагнації у поведінковій сфері підлітків у порівнянні з розвитком (78% проти 22%). Для більшої наочності ми їх представили у діаграмі 3. Поведінкова сфера підлітків

Діаграма 3. Поведінкова сфера підлітків

Міжособистісне спілкування

Таблиця 4.

Характеристики міжособистісного спілкування підлітків

	Дистанційне	Особисте	Активне	Пасивне
Σ	234	126	288	72
%	65	35	80	20

У сфері міжособистісного спілкування «дистанційне» батьки визначали як таке, що здійснюється за допомогою індивідуальних засобів зв'язку та за допомогою інтернет ресурсів, а особисте – коли спілкування дитини проходило особисто з друзями та однолітками. Активність спілкування визначається

кількістю активного вербального спілкування особисто і невербального - дистанційно. Пасивне спілкування означає передачу інформації за допомогою текстових повідомлень, відео та аудіо файлів. Результати дослідження свідчать, що у сфері міжособистісного спілкування підлітки надають перевагу активному спілкуванню (80%) у дистанційному режимі (65%). Активне особисте спілкування, на нашу думку, досягло критичної межі (33%). Наслідки такої ситуації щодо особистісного розвитку підлітків на даному віковому етапі потребують більш глибоких досліджень, адже спілкування є для них провідною діяльністю. Більш наочно результати дослідження характеристик міжособистісного спілкування підлітків ми представили у діаграмі 4. Міжособистісне спілкування.

Діаграма 4. Міжособистісне спілкування підлітків

Фізичний стан

Таблиця 5.

Характеристики фізичного стану підлітків

	Покращився	Погіршився	Не змінився
Σ	77	170	103
%	22	48	30

Результати опитування вказують на значне погіршення фізичного стану респондентів (48%), що разом із попередніми результатами (переважання негативних емоційних станів, суттєве зниження мотивації, зменшення контактів з оточенням, інфантильністю поведінки) може свідчити про поширення негативних станів у підлітків, загальну тенденцію поширення депресивних та кризових станів. Більш наочно дані результати ми представили у діаграмі 5. Фізичний стан підлітків.

Діаграма 5. Фізичний стан підлітків

Результати опитування вказують на значне погіршення стану здоров'я респондентів, що разом із попередніми результатами (переважання негативних емоційних станів, суттєве зниження мотивації, зменшення контактів з оточенням, інфантильністю поведінки) може свідчити про поширення негативних станів у дітей, загальну тенденцію розповсюдження депресивних та кризових станів.

Висновки. Пандемія, карантин похитнули базове відчуття безпеки, адже доводиться справлятися із новою ситуацією, що є неконтрольованою. А діти є більш вразливими і чутливими, ніж дорослі, тому важливо, як до карантину ставляться дорослі, як вони справляються із ситуацією. Діти і батьки – дуже взаємозалежні. Діти так само відчувають розгубленість у цій ситуації, можуть відчувати агресію.

Окрім того, діти потребують власного дитячого світу, де є спілкування з однолітками, ігри, власні правила, тенденції. Гра – це один зі способів впоратись зі стресом, відпрацювати складні переживання. У тривалій ізоляції складно повноцінно бути в цьому дитячому світі, хоч він необхідний.

Коли дитина перебуває у школі наживо або відвідує гурток, вона відчуває рамки і правила, що допомагають їй налаштуватись на навчальний процес, самоорганізуватись. Коли ж навчання – онлайн, то втрачається цілісне сприйняття ситуації, воно стає фрагментарним. Адже дитина не тільки сприймає та запам'ятовує інформацію і відтворює, вона її проживає та відчуває. Онлайн-формат не дає можливості для цього і знання закарбовуються не так цілісно.

Дистанційне навчання не може дати відчуття згуртованості, а для дітей і підлітків відчуття приналежності до групи є важливим. Діти ходять до школи не лише для того, щоб навчатись – вони ще спілкуються, взаємодіють з іншими, зустрічаються з труднощами і викликами. З іншими дітьми вони набувають соціальних компетенцій. Це важливий досвід, що відбувається поміж уроками.

Результати дослідження показали, що тривала суспільна психосоціальна депривація разом із загрозою державного рівня негативно впливає на важливі сфери розвитку підлітків, а саме:

- в емоційній сфері переважають тривожність, відчуття страху, агресії, пригніченості;

- у поведінковій сфері, не дивлячись на певне покращення стосунків у сім'ї, поширена інфантильність, залежність, небажання розвиватися;

- мотивація до навчання знижена, наявні переважно байдужість, мотивація уникнення невдач, навчальна вибірковість;

Усе це може свідчити про поширення астеничного синдрому серед дітей. Для отримання більш змістовної інформації щодо внутрішніх змін особистості і психологічного потенціалу підлітків у період суспільної психосоціальної депривації проводимо дослідження ціннісних орієнтацій, локусу контролю і життєвих смислів (СЖО Леонтьєв) та самооцінку психічного стану (Айзенк), оцінку емоційного інтелекту (Н.Холл). Дані знаходяться на стадії опрацювання.

Література:

1. Li Duan, Gang Zhu, Psychological interventions for people affected by the COVID-19 epidemic Lancet Psychiatry (2020) Apr; 7(4):300-302. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30073-0. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32085840/>
2. Benjet, C., Borges, G., Méndez, E. et al. Eight-year incidence of psychiatric disorders and service use from adolescence to early adulthood: longitudinal follow-up of the Mexican Adolescent Mental Health Survey. Eur Child Adolesc Psychiatry 25, 163–173 (2016). <https://doi.org/10.1007/s00787-015-0721-5>
3. UNICEF Ukraine 2021 <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/least-1-7-children-and-young-people-has-lived-under-stay-home-policies-most-last>
4. Зараковский Г.М. (1998). Психологический потенциал индивида и популяции (Г.М. Зараковский, Г.Б. Степанова). Человек. №3. С. 50-59.
5. Выготский Л.С. (2005). Психология развития человека. М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 1136 с.
6. Samantha K Brooks, Rebecca K Webster, Louise E Smith, Lisa Woodland, Simon Wessely, Neil Greenberg, et al. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. The Lancet Journal. VOLUME 395, ISSUE 10227, P912-920, MARCH 14, 2020
7. Wang Y, Zhang D, Du G et al. Remdesivir in adults with severe COVID-19: a randomised, double-blind, placebo-controlled, multicentre trial. Lancet 2020, Apr 29. Doi: 10.1016/S0140-6736(20)31022-9.

References:

1. Li Duan, Gang Zhu. (2020). *Psychological interventions for people affected by the COVID-19 epidemic*. Lancet Psychiatry Apr; 7(4):300-302. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30073-0. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32085840/>
2. Benjet, C., Borges, G., Méndez, E. et al. (2016). *Eight-year incidence of psychiatric disorders and service use from adolescence to early adulthood: longitudinal follow-up of the Mexican Adolescent Mental Health Survey*. Eur Child Adolesc Psychiatry 25, 163–173 <https://doi.org/10.1007/s00787-015-0721-5>
3. UNICEF Ukraine 2021 <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/least-1-7-children-and-young-people-has-lived-under-stay-home-policies-most-last>
4. Zarakovsky G.M. (1998). *Psykholohichnyy potentsial indyvida i populyatsiyi [The psychological potential of the individual and the population]* (H.M. Zarakovs'kyu, H.B. Stepanova). Chelovek. No. 3. pp. 50-59. [in Russian]
5. Vygotsky L.S. (2005). *Psykholohyya rozvytku cheloveka. [Psychology of human development]* M.: Yzd-vo Smysl; Eksmo, 1136 p. [in Russian]
6. Samantha K. Brooks, Rebecca K. Webster, Louise E. Smith, Lisa Woodland, Simon Wessely, Neil Greenberg, et al. (2020). *The psychological impact of quarantine and how to reduce*

it: rapid review of the evidence. The Lancet Journal. VOLUME 395, ISSUE 10227, P912-920, MARCH 14

7. Wang Y., Zhang D., Du G. et al. (2020). *Remdesivir in adults with severe COVID-19: a randomised, double-blind, placebo-controlled, multicentre trial.* Lancet, Apr 29. Doi: 10.1016/S0140-6736(20)31022-9.